

Museums-æraen begynder

I renoveret skikkelse fungerede det gamle hus videre op i det 20. århundrede. Da det sidste hold børn - den 216. årgang - forlod Organistskolen i 1920, fortsatte det som lærerbolig med familien Rubæk som de sidste beboere op til 1953. I 1923 var imidlertid den ledige skolestuefløj taget i brug til andet formål. Ringe Museumsforening havde set dagens lys og havde holdt sit indtog i byens ældste verdslige hus, i sig selv den bedste museumsgenstand af alle!

Og med fortsat kommunal velvilje kunne vor forening så for 51 år siden tage hele huset i besiddelse - med forpligtelse til at tage vare på den arv, som Bielke Kaas ville sikre "til evig tid" - en evighed, som altså nu foreløbig har varet ved i tre århundreder.

Noter

- 1) Pastor L. M. Wedels: *Indenlandske Reise - - - 1799-1801*. Bogen forefindes på Landsarkivet for Fyn.
- 2) Hans Leerbech 1826: *Forsøg til en Beskrivelse over Ringe Sogn*, 1826, s. 29. Ringe. (genoptrykt 1977).
- 3) Tavlen fulde ordlyd gengivet hos Leerbech 1826, s. 12.
- 4) Notat ved pastor Lachendorph i Ringe Sogns kirkebog (Ringe lokalhistoriske Arkiv).
- 5) *Dansk biografisk Leksikon*.
- 6) *Danske Slotte og Herregårde*, bd. 7, s. 412-13.
- 7) Axel Steensberg: *Dagligliv i Danmark*, bd. III, s. 113-14.
- 8) Hal Koch 1949: *Danmarks Kirke gennem Tiderne*, s. 93 ff.
- 9) Axel Steensberg: *Dagligliv i Danmark*, bd. III, s. 113.
- 10) Hans de Hofman 1760: *Fundationer*, Tom. VI, s. 11 f. (Landsarkivet for Fyn).
- 11) H. M. Henriksen 1948: *Ringe Sogn. Historie og Geografi*, s. 236. Ringe.
- 12) Hans Leerbech 1826, s. 10-11.
- 13) Ringe Kommunes Fattigprotokol 1804-29. (Ringe Kommunes Arkiv).
- 14) Hans Leerbech 1826, s. 98-100.
- 15) H.M. Henriksen 1948, s. 240 ff.
- 16) Jørgen Engholm Pedersen 1997: Da Ringe kom på Danmarkskortet. *Ræthinge Posten* 1997, s. 7-8.
- 17) F. O. S. Hansen og J. Chr. Jørgensen: Beskrivelse over Skolelærerembederne i Fyens Stift, 1851, s. 49 f. (Landsarkivet for Fyn).
- 18) Peter Michelsen 1979: *Bondehuses alder*, s. 37 ff. København.

Chr. Nielsen, Aaholm og guldringene fra Sallingelunde

Inger Heldbjerg Busk

Det glimter fra den fynske Muld
af digert Guld
fra længst henfarne Dage.
Et Glimt fra Sekler, der forsvandt,
der Landet spandt
saa stor og rig en Sage.

Sådan lyder første vers af Chr. Nielsen, Aaholms digt, skrevet i 1942 efter fundet af guldringene, som siden er kommet til at indgå i Ringe kommunes byvåben¹. Digtet på i alt seks vers er skrevet blot tre uger efter fundet, som var en stor begivenhed på egnen og i hele Danmark - efter pressens omtale at dømme.

Et kig i Den biografiske Række i Frydendahls Samlinger efter det i noten nævnte håndskrevne hæfte tilhørende Chr. Nielsen gav et overraskende resultat: Der dukkede ikke kun fire læg eller sager op vedr. Chr. Nielsen. Det mest bemærkelsesværdige var de 24 hæfter, som lå blandt arkivalierne. De 24 hæfter - eller rettere - protokoller, indeholder hver 96-98 sider, en enkelt 200 sider - tæt skrevne med Chr. N., Aaholms karakteristiske håndskrift. Den "fine pen" til forskel fra Frydendahls lidt bredere streg. Forskellen ses tydeligt, hvor Frydendahl har rettet eller tilføjet noget i Chr. Nielsens tekster. De 24 protokoller fordeler sig med 11, som Chr. Nielsen har betegnet "Hvad jeg mindes" og 13, som han har kaldt "Digte og Sange"².

Efter et ophold på Ringe Sygehus i 1936 fik Chr. Nielsen gang i skriveriet. I indledningen til den første protokol med "Digte og Sange I", fortæller han, hvordan han efter forgæves at have forsøgt, endelig var kommet i gang. Han havde fået forevist en medpatients vers og første nat hjemme, hvor han lå og ikke kunne sove, da "...slog ...en Idé ned hos mig og nu kom det ene Vers trillende efter det andet, næsten af sig selv"³.

De første vers omhandler sygehusopholdet, og dem havde han "sendt

til Personalet, da de dannede en slags Revue over Dagens Gang"⁴. Herefter satte Chr. Nielsen sig for i kronologisk orden at nedskrive de digte og sange, han har skrevet. Der var altså tale om en indføring efter den første skrivefase. Det gælder formodentlig også for alt, hvad Chr. Nielsen har skrevet i protokollerne "Hvad jeg mindes". Han gør sig ligeledes nogle overvejelser om det at skrive erindringer: Om at det ikke er så "saare nemt". Der er problemet med hukommelsen efter de mange år. Men han vil ikke udelade dem, som han ikke rigtig kan huske. For fuldstændighedens skyld "forekommer det mig, at man ikke kan lade, selv tilsyneladende mindre Ting uomtalt".

Han udtrykker også sin tvivl om, hvorvidt han magter opgaven, men han gør det - nedskriver sine erindringer - "med den Bevidsthed, at det, jeg har at fortælle ikke er noget der har større Betydning, ud over min egen Kreds; samt at det, i det hele taget, ikke kan staa Maal med lignende Arbejder. Saa gaar jeg da i Tanken tilbage til mine første Leveaar" for at give en fremstilling af, hvad han kan huske. Dog er han sig samtidig bevidst, at der også vil komme noget med, som han har hørt fra ældre slægtninge og venner⁵.

De nyttige overvejelser i indledningerne til de to rækker af protokoller er formodentlig blevet til i et samarbejde mellem Frydendahl og Chr. Nielsen. Det fremgår af Chr. Niensens skrivelser, at de to ofte snakkede sammen; bl.a. besøgte Frydendahl jævnligt Chr. Nielsen, når denne var indlagt på sygehuset. Desuden var sådanne overvejelser væsentlige at gøre og få skrevet ned for Frydendahl i hans arbejde som lærer og redaktør.

Efter de indledende bemærkninger følger som nævnt 11 protokoller, hvor han fortæller sine erindringer fra Nordfyn og fra Krarup, efter at han for alvor er begyndt at skrive i 1936. Allerede i 1916, da Frydendahl kom til Krarup som førstelærer og degn, havde de to truffet hinanden i forbindelse med, at Chr. Nielsen skulle have sin tredje søn døbt.

Frydendahl var da årsag til nogen usikkerhed efter dåbshandlingen, hvorfor han undskyldte overfor Chr. Nielsen. Da denne beskriver situationen godt 20 år senere, viser han tydeligt sin respekt for Frydendahl og tillægger ham æren for, at han er kommet i gang med at skrive⁶.

*Chr. Nielsen, Aaholm
som 30-årig.*

*Født 23. september 1879
i Søndersø Sogn.*

Foto: Frydendahls Samlinger,
Odense Bys Museer.

Vi møder først for alvor denne Chr. Nielsen, Aaholm, da han i 1936 kommer i gang med at skrive digte og sange samt erindringer i sine protokoller. De tidligere arbejder var enkeltark, som er delvis bevaret takket være Frydendahl. Men pga. dårligt helbred og mange sygehusophold kom han for alvor i gang med at skrive i 1936, kraftig støttet af Frydendahl, hvilket Chr. Nielsen direkte skriver⁷.

Christen Nielsen og hans kone Sofie kom til Krarup Nordegn i 1912, hvor de som nygifte flyttede ind på en lille gård med 16 tdr. jord, som han gav navnet Aaholm.

Chr. Nielsen stammede fra Søndersø på Nordfyn, hvor han blev født 23. september 1879. Hans fader var husmand og arbejdsmand, og da det på et tidspunkt kneb for moderen at overkomme alt i hjemmet, tog hendes onkel, som var barnløs enkemand i en gård i Uggerslev, "den lille Christen med sig hjem". Han blev hos onklen hele sin barndom.

Chr. Nielsen som bonde fotograferet i Ringe ved dyrskuet i 1938.

Foto: Frydendahls Samlinger, Odense Bys Museer.

Den tid fylder meget i de skrevne erindringer. "Selv ville han helst have været til Bogen, men hans Bønner i den Retning affærdigedes stedse med den Besked, at han jo skulde have Gaarden"⁸.

Sådan kom det ikke til at gå, men i stedet "kom han lidt til bogen, som han oprindeligt gerne ville – om end han vel gerne havde været foruden den megen sygdom og uarbejdsdygtighed". "At han ikke er forsumpet i bitre Tanker over oplevede Skuffelser, men er kommet til at holde af sit Hjem og sin Gerning, fremgaar bl.a. af Digtet "Buwni", skriver Frydendahl i anledning af 60-årsdagen i 1939.

Je æ jo kun i Buwne,
å de æ a di smoe;
å je tar i(ng)enluwne
få stoure Træ-sker poe.

Je holler mej ve Joren,
de tjener mej vest bæst
je bruwer ette Sporen
som på de(n)j høe Hæst.

Uddrag fra digtet Buwni, skrevet i "Krarupmål".

Trykt i sin helhed: Fynsk Hjemstavn 1939, s.117-18.

Chr. Nielsen, Aaholm som 60-årig i 1939.

Foto: Frydendahls Samlinger, Odense Bys Museer.

Chr. Nielsen fortsatte sin skribentvirksomhed, hvilket antallet af protokoller – både "Hvad jeg mindes" og "Digte og Sange - vidner om. Den sidste sang er indført den 19. september 1950. Chr. Nielsen overlevede den ni år yngre Frydendahl med godt 10 år. Frydendahl døde i 1947, mens Chr. Nielsen levede til 1958. Trods mange års sygdom blev han 79 år. Hans høje alder fik ham måske til at standse skriveriet; en medvirkende årsag kan også være, at han savnede sin støtte, hvad skribentvirksomhed angår. Allerede i 1945 havde han overladt gården til en søn og svigerdatter, som drev gården videre, indtil de, som mange andre med tilsvarende størrelse landbrug, måtte opgive tidligere tiders driftsmåde og sælge eller forpagte bort⁹.

Og hvorfor er Chr. Nielsen, Aaholms erindringer, digte og sange interessante for en eftertid? Chr. Niensens skribentvirksomhed er godt nok ud over det almindelige, men havde han ikke været så interesseret i at skrive og digte både på fynsk dialekt og rigsmål, og havde han ikke haft sans for det, der var ved at forsvinde samt ydermere han ikke havde haft en støtte, en katalysator i H.C.Frydendahl, ja, så havde vi ikke kendt så meget til livet i og omkring Uggerslev og Søndersø omkring århundredskiftet samt om Krarup-egnen fra 1912 og frem til erindringerne stopper. Via Chr. Niensens digte og lejlighedsange kender vi både til nordfynsk og sydfynsk dialekt og til samtiden, den nærmeste verden omkring ham, som han ofte gjorde til genstand for sine digte. Han har skrevet mange digte om årtiderne, om fugle, om historiske begivenheder som f.eks. 150 året for Stavnsbåndets ophævelse 20.juni 1938, om fundet af guldringene fra Sallingelunde foruden de mange runde fødselsdage, konfirmationer og bryllupper, han også har skrevet sange til.

En lyst til at skrive og fortælle om slægten, om "ens egne gamle dage", som var forandret, for at fastholde det liv lidt endnu, var ikke kun noget Chr. Nielsen havde interesse for i 1930'erne og 1940'erne. Der er mange eksempler fra hele landet i den periode. En af dem var Frydendahl - han havde set det og forstået det. Han gjorde meget for at samle, bevare og formidle lokalhistoriske erindringer, dialekter m.m. i sin Fynske Hjemstavnsamling, nu benævnt Frydendahls Samlinger. Det samme gælder også genstande - især fra landbolivet i forandring - som han indsamlede til Odense Bys Offentlige Samlinger, nu Odense

Bys Museer. Frydendahl havde sit net af kontakter rundt på Fyn, hvad Frydendahls Samlinger tydeligt bærer præg af.

Men hvad er der så sket siden da? Ikke så voldsomt meget. De fleste steder kørte livet videre i samme spor fra 1930'erne og 1940'erne for så at forandre sig i 1970'erne og 1980'erne. Ændringer inden for landbruget førte via en "truende" ny kommunalreform i 1970 til, at de tidligere sognekommuner i stort tal fik etableret foreningsbaserede lokalhistoriske arkiver og foreninger i et forsøg på at "holde lidt fast i tiden" i håbet om at få samlet sognets historie sammen, mens der endnu var nogen, der vidste, hvor den befandt sig. Der arbejdes ganske flittigt og ihærdigt ud fra den struktur, der stort set blev skabt i løbet af 70'erne på det lokalhistoriske område.

Men allerede nu taler man igen om en ny struktur - en ny kommunal struktur, som skal være på plads 1. januar 2006. Der opereres med kommuner på 20-30.000 indbyggere og færre amter eller regioner. Siden Strukturkommissionen kom med sit oplæg 9.januar 2004, har der været debatteret forslag til nye kommuneinddelinger, men ikke meget tyder på, at den størrelse kommuner, man før 9. januar 2004 havde regnet for aktuel ved en ny kommunalreform, kan holde. Der holdes møder og diskuteres. Samtidig meldes fra centralt hold, at borgerne ikke kan regne med at få indflydelse på de nye kommuners størrelse. Afstemninger kan højst blive vejledende for, "hvem man skal lægges sammen med!" Fra de samme møder giver borgerne også udtryk deres bekymring for, at demokratiet i de nye storkommuner skal forsvinde, fordi kommunerne bliver for store og afstandene dermed for lange. Der synes at være et vist pres på borgerne - man føler sig forbigået i en situation, som får stor betydning for én selv. Og så er man sat uden for indflydelse!

Uden at tage stilling for eller imod nødvendigheden af en ny kommunal struktur, som forventes gennemført i 2006, må presset her og nu også kunne vendes til noget fordelagtigt for vores kulturarv. Chr. Nielsen og Frydendahl og andre kanaliserede det samtidige pres, som skæbnens ugunst havde givet, over i en lokalhistorisk interesse for det nære. Kommunalreformen i 1970 satte indsamling af lokale, historiske arkivalier på dagsordenen. Disse blev ikke samlet ind af de eksisterende offentlige arkiver og museer. Den indsamling pågår stadig, men med

den tiltagende "stordrift" og globalisering er det spørgsmålet, om vi ikke skal lade den næste strukturreform på det kommunale område være katalysatoren til, at vi får skrevet vores erindringer om det daglige liv, vi lever nu, medens vi stresser d'r u' a'?!

Fygnboi

En Fygnbou æ saa ra'sk aa kæk
aa æ ej læt aa kygse
ha ej saa nemt kaa drives væk,
aa heller ej ha døjr a Skræk,
sæ'I om ha nok kaa gygse.

Første vers af Chr. Nielsens digt Fygnboi fra april 1937.

Chr. Nielsen, Aaholms hjem på Krarup Nordegn, set fra vest.

Foto: Mogens Bo Henriksen, 2004.

Noter

- 1) Se Mogens Bo Henriksens artikel "Ringes ringe - historien bag Ringes kommunevåben", *Ræthinge-Posten* 2002, s. 11. Digtet "Guldfundet fra Sallingelunde" findes i Chr. Nielsens "*Digte og Sange*" V, s.84f.; Frydendahls Samlinger.
- 2) På nogle har han kaldt sig "C. Nielsen", på andre "Chr. Nielsen". Underskriften "Chr. Nielsen, Aaholm" træffes også. Især i de første digte, han fik offentliggjort, betegnede han ofte blot sig selv med "C.N." eller "C.N.A." Men Frydendahl vidste, hvor de hørte til, da han samlede digte, sange og tekster sammen til arkivet.
- 3) Protokollen "*Digte og Sange I*", side 1.
- 4) Se note 3.
- 5) Indledningen til "*Hvad jeg mindes*" I, s. 1-2.
- 6) Se "*Hvad jeg mindes IX*" s, 56ff. Fra 1936 og frem fik Chr. Nielsen optaget en del digte og sange i fynske aviser, i Frydendahls *Månedsskrift for Fynsk Hjemstavn* 1928-39, hvor udgivelsen ophørte. Chr. Nielsen skrev desuden til Dansk Folkemindesamling og Udvalg for Folkemaal. "...men det pekuniære Resultat var ikke overvældende", som Chr. Nielsen skriver (s.57).
- 7) Se "*Hvad jeg mindes IX*" s, 56ff.
- 8) I anledning af Chr. Nielsens 60-årsdag indrykkede Frydendahl et stykke i *Fyns Tidende* 21.9.1939. I *Fynsk Hjemstavns Maanedskrift* for September 1939, s. 131f. findes også et stykke i samme anledning, dog med en lidt anden tekst.
- 9) Interview med svigerdatteren E. Nielsen, 5.03.2004